

SİNEMA - ÇİZGİ ROMAN İLİŞKİSİNDE MARVEL VE DC SİNEMA EVRENLERİ FİLMLERİNE ELEŞTİREL BAKIŞ

A CRITICAL LOOK AT MARVEL AND DC CINEMATIC UNIVERSE MOVIES IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CINEMA AND COMICS

 Ersin KOZAN¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, ekozan@bandirma.edu.tr

ÖZ

Popüler kültür ürünlerinin önemli bileşenlerinden birini oluşturan çizgi romanlar, uyarlandıkları sinema filmlerinde oluşturdukları zengin içerikteki fantastik dünya anlatımları ve kahramanları ile günümüz sinema seyircileri tarafından yoğun ilgiyle karşılanmaktadır. Sinema ve çizgi roman sanatının benzer estetik ve teknik anlatım biçimlerini kullanması, her iki sanat dalını birbirine yaklaştırarak ortak projelerin geliştirilmesini olanaklı kılmıştır. Bu ilişkinin başarılı sonuçlar ortaya koymasında iki popüler çizgi roman şirketi, "Marvel Comics" ve "DC Comics" başı çekmektedir. Tabii ki bu şirketlerin eserlerinin beyazperdeye uyarlanmasında ünlü Hollywood film şirketleriyle kurulan ortaklıklar belirleyici rol oynamaktadır. Marvel Comics'in "The Walt Disney Company", DC Comics'in "Warner Bros Discovery" bünyesinde film stüdyolarını kurması kendi kurgusal sinema evrenlerinin günümüze taşınması sonucunu doğurmuştur. Geçmişten günümüze çizgi roman sektöründe birbirlerine rakip olan Marvel Comics ve DC Comics şirketleri, kurgusal sinema evrenlerini yaratırken seyircilerin karşısına birbirinden farklı süper kahraman hikâyeleri ile çıkmayı amaçlamışlardır. Bu çalışmamızda Marvel ve DC Comics'in kurgusal sinema evrenlerini yaratırken, süper kahraman imgesinin film anlatısı içinde kurgulanış biçiminin nasıl olduğu araştırma sorusuna cevap bulmaya çalışılmıştır. Çalışmada örneklem olarak Marvel Comics'in sinema evreninden çıkan "Captain America: The First Avenger" filmi ile DC Comics'in sinema evreninden çıkan "Batman v Superman: Dawn of Justice" filmi seçilmiştir. İki farklı sinema evrenine ait bu filmlerde betimlenen süper kahraman imgesindeki benzerlikler ve farklılıklar, çalışmada göstergibilimsel yöntemle analiz edilerek anlamlı sonuçların ortaya konulması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Çizgi Roman, Süper Kahraman, Film Anlatısı.

ABSTRACT

Comic books, which constitute one of the important components of popular culture products, are met with great interest by today's cinema audiences with the rich fantasy world narratives and heroes they create in the movies they are adapted from. The fact that cinema and comic art use similar aesthetic and technical forms of expression has brought both branches of art closer together, making it possible to develop joint projects. Two popular comic book companies, "Marvel Comics" and "DC Comics", lead the way in the successful results of this relationship. Of course, partnerships with famous Hollywood film companies play a decisive role in adapting the works of these companies to the big screen. The establishment of film studios by Marvel Comics under "The Walt Disney Company" and by DC Comics under "Warner Bros Discovery" has resulted in their own fictional cinema universes being brought to the present day. Marvel Comics and DC Comics companies, which have been rivals in the comic book industry from past to present, have aimed to present their audiences with different superhero stories while creating their fictional cinema universes. In this study, we tried to find an answer to the research question of how the superhero image is constructed within the film narrative while creating the fictional cinema universes of Marvel and DC Comics. In the study, the movie "Captain America: The First Avenger" from the Marvel Comics cinema universe and the movie "Batman v Superman: Dawn of Justice" from the DC Comics cinema universe were selected as examples. The similarities and differences in the superhero image depicted in these films belonging to two different cinema universes were analyzed with the semiotic method in the study to reveal meaningful results.

Keywords: Cinema, Comic Book, Superhero, Film Narrative.

GİRİŞ

Dünya, dijital teknolojilerin gölgesinde çok hızlı ve kesintisiz bir şekilde değişim ve dönüşüm geçirirken; sinema sanatı da estetik ve teknik özellikleri bakımından daha çok plastik sanatlara dayanan yepyeni bir form kazanmaya başlamıştır. Sinema sanatı daha fazla popüler kültürün kodları ve düşüncesi ekseninde şekil almaya başlarken, tekniğin gölgesinde içerik olarak birbirine benzeyen yapımların seyirci ile buluşması gerçekliğine kapı aralamıştır. Bu süreçte tüm dünya genelinde etkinliğini sürdürmeye devam eden Hollywood sinema endüstrisi, teknoloji ile çok yoğun ilişkide olan yeni tüketici kitlesinin beklentilerini karşılayacak yepyeni enstrümanlar arayışı ve geliştirme çabasına girişmişlerdir. Bu arayışın sonucu olarak geçmişten beri popüler kültürün önemli araçlarından birini oluşturan çizgi romanları, dijital animasyon ve görsel efekt teknolojilerinin gelişmiş imkanları ile buluşturarak, günümüz sinema seyircisinin beğenerek izlediği yapımların ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

Sinema ile çizgi romanın ilişkisi her ne kadar çok eski tarihlere dayansa da, yakın dönemde yaşanan güçlü ilişkinin öznelere "Marvel Comics" ve "DC Comics" adlı Amerikan çizgi roman yayın şirketleri olmuştur. Geçmiş dönemlerde bir süper kahramanın tek başına bireysel mücadelelerinin konu edinildiği filmler ile başlangıç yapan sinema - çizgi roman birlikteliği günümüze gelindiğinde, birçok süper kahramanın bir ekip olarak ortak düşmana karşı güçlerini birleştirdiği hikâyelere bırakmıştır. Bu yeni süper kahraman anlatısında Marvel ve DC'nin ayrı ayrı kendilerinin oluşturmuş oldukları kurgusal sinema evrenlerinin hikâyelerinin bir tür devamı şeklinde seyirciye sunulurken film serilerine dönüştürüldükleri görülmektedir. Çizgi roman dergilerinin oluşturdukları kurgusal sinema evrenine ait filmlerde süper kahraman imgesinin kurgulanışı, ilk olarak çizgi roman serisi

şeklinde yayınlandığı dönemdeki koşullardan bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken yeni bir anlatım diline kavuşturulduğu görülmektedir. Kurgulanan sinema evrenindeki süper kahraman imgeleri filmdeki anlatının en güçlü unsurları olarak yer almış olsalar da; filmlerin bütününe şekillendiren diğer anlatım unsurları ile değerlendirildiğinde derinlemesine analiz edilmesi gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak çalışmamız kapsamında iki farklı kurgusal sinema evrenine ait "Captain America: The First Avenger" ve "Batman v Superman: Dawn of Justice" film örnekleri analiz için belirlenmiştir. Doküman incelemesi ile filmlere dair veriler ilk olarak film izleme sürecinden geçirilerek not edilmiş ve sonrasında çıkan verilerin göstergebilimsel yöntemle analiz edilip anlamlı yorumlara kavuşturulması sağlanmıştır.

Filmlerin göstergebilimsel yöntemle analizinde özellikle film anlatısını oluşturan süper kahraman hikâyesinin çizgi roman anlatısının kalıplarının dışına çıkartıldığı ve sinema dramaturjisinin bileşenleri ile donatıldığı çalışıldığı sonucuna varılmaktadır. Çizgi roman örneklerindeki klişeleşmiş yarı tanrı konumundaki süper kahraman anlatısı yerine bu tür filmlerde süper kahramanların kendileri ile bir tür iç çatışma yolculuğuna çıktığı ve diyalektik bir anlamlandırma sürecinden geçerek gerçek bir süper kahramana doğru evirildikleri gösterilmektedir. Süper kahramanların takındıkları tutum ve davranışlardan dolayı kendilerini sorumlu hisseden bilinçli bireyler olması gerekliliğine iten nedenlerin filmlerde seyirciye sunulması, sinemanın kendine özgü anlatım derinliğinin bir sonucu olarak farklılık yaratmaktadır. Çünkü popüler kültürün bir ürünü olan çizgi romanlardaki anlatılar, hızlı tüketen sıradan bireyleri hedefleyen dar bakış açısı ile hikâyeleştirilmeye çalışılırken; kurgusal sinema evrenine ait bu filmlerde ise, seyircinin ilgi ve dikkatinin eserin kendisine odak-

lamaya dönük dramaturjik çatışma noktaları titizlikle derinlemesine oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda incelenen filmlerde süper kahramanların hikâyelerinin dışında diğer süper kahramanların hikâyeleri ile paralellik oluşturabilecek yan hikâyeler seyirciye sunulurken, seyircinin film izleme pratiğinin sürekli kılınması sağlanmaya çalışılmaktadır.

1. Çizgi Roman

Çizgi roman kelime olarak İngiliz dilindeki güncele dair hiciv, taşlama gibi öğeleri içinde barındıran eğlendirme, hoşça vakit geçirme gibi nitelikleri barındıran “comics” teriminden türetilmiştir. Sureli yayınlarda kendisine yer bulduğu için yayınlanmayı belirten “periodicals” kelimesi ile “comics” kelimesi birleşerek “comicals” adlı çizgi roman terimi türetilmiştir” (Öztekin, 2018, s. 43).

Çizgi roman kelimesinin farklı kültürlerde değişik adlarla kullanımına rastlanmak mümkündür. Örneğin, Japonya’da 1814’te “Katsushika Hokusai”nin yayınladığı bir karikatür çalışması olan “Hokusai Manga” serisi daha sonra Japonya’daki çizgi romanları tanımlamak için kullanılan “manga” ifadesine dönüşmüş ve günümüzde popülerlik kazanmıştır (Petersen, 2011).

Çizgi romanın kavramsal çerçevesi derinlemesine ilişkin yaklaşımlar ele alındığında, birbirinden farklılıklar gösterse de salt olarak çizgi romanın bir resim dizilerinin peşi sıra dizilerek anlatılması şeklinde geniş bir tanıma oturtmak da uygun düşmeyecektir. Çünkü çok eski tarihlerde antik dönem resimlerin ve kilise süslemelerin hikâyeleyici anlatımını bu tanımlama ile daraltmış olunabilecektir. Esasında olması gereken şey, çizgi romanın basılı olma zorunluluğunu içinde taşıması ile özgün bir tanıma kavuşturulması gerçeğidir. Bu anlamda çizgi romanları; elle çizilerek hazırlanan birbiri ardı sıra dizilmiş basılı resimlerin belli bir metnin hikâye akışına bağlı kalınarak hazırlanması şeklinde özetlemek mümkün-

dür (Platin, 1985, s. 64).

Çizgi romanlar, sahip oldukları potansiyel yapıları gereği, hem metinlerin hem de görüntülerin ortaklaşa birlikte üretildiği “image-text” diliyle yazılabilmektedir. Bu birleşim, insanların birbirleri ile ortak konuşma dillerindeki çoklu modalitelerle kavramsallaştırmasını ve ifadeye dökme kapasitesini yansıtmaya açısından ayrı bir değer taşımaktadır. Çizgi romanlar, insanların biyolojik ve bilişsel kapasitelerine ilişkin oluşturduğu görsel dilin sosyokültürel bağlamını yansıtmaktadırlar. Yani bir görsel dil olarak çizgi romanı tanımlamak da, tek başına yeterli olamayacaktır (Cohn, 2013, s. 2).

Çizgi romanlar gerçek olayların resim olarak görselleştirilmesinde bir yöntem olarak kullanılabilir gibi, aynı zamanda hayal gücünü gerektiren olayların ve mekânların resmedilmesinde insanlara çözümler sunabilmektedir. Bir tasarım faaliyeti olarak düşünülebilecek olan çizgi romanların bir insan eliyle üretilmiş yapay bir dünyayı okuyucunun karşısına çıkartması mümkün olabilmektedir. Yaşanan dünyanın üzerine yapılan eklemeler ve çıkarmalarla bir çizgi romanın esere dönüşebilmesi kaçınılmaz bir gerçek olarak durmaktadır. Tasarım bilgisi, çizgi romanın bu yapay dünyasının ortaya çıkartılmasında aranan değerleri ve yetenekleri işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir (Cross, 2016, s. 137).

Günümüzde çizgi romanların yapım aşamaları üretilen eserlerin yapısı ile sınırlı kalmayıp belirli alanlarda uzman kişilerin kolektif üretimleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu hususta ilk olarak senaryoya bağlı kalınarak “pencil-ler” (çizer) tarafından çizimler gerçekleştirilir. Bu çizimler “inker” (mürekkepleyici) tarafından kontur çizgilerin belirgin kılınması ile devam eder. Kontrol hatları belirgin kılınmış çizimler “colorist” (renkçi) tarafından boyanarak renklendirilir. Son olarak ise konuşma balonlarının, yazıların ve yansıma sözcükle-

rin çizimlere eklenmesi için “letterer” (kaligraf) gönderilerek çizim süreci tamamlanmış olur (Doğru, 2020, s. 192).

Çizgi romanların taşıdığı olduğu genel özellikleri kısaca belirtmek gerekirse şunlar ön plana çıkmaktadır:

- Birbirini izleyen resimlerle anlatılan bir öykü.
- Karakterlerin bir maceradan diğerine süregelen özellikleri.
- Konuşma veya metnin resim içinde yer alması.
- Resim ile metin bir bütün oluştururken resmin ağır basması.
- Düzenli aralıklarla yayımlanması (Tuncer, 1993, s. 29).

İnsanlığın ilk zamanlarından itibaren çizgiler ile bir durumun anlatılması ya da bir olayın görselleştirilmesi tarihte sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri olmuştur. İlk mağara duvarlarına çizilen resimler ve sonrasında mozaiklere, minyatürlere, ikonalara taşınan görsel anlatım biçimi insanlığın güçlü iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Elbette ki bu araçlar bir konu hakkında bilgi vermenin veya dini yargıların insanlara bir tür aktarımı şeklinde işlevsellik barındırırken; çizgi romanların temellendirildiği dayanak ise eğlence üzerine daha fazla şekil almaktadır (Alsaç, 1994, s.13).

Çizgi romanların tarihsel gelişiminde ilk olarak gazetelerin varlığı önemli yer taşımaktadır. Öncelikle, on dokuzuncu yüzyılın teknolojik imkânları göz önünde bulundurulduğunda gazete haberlerine ilişkin fotoğrafların baskı aşamasında yaşadığı teknik problemler; haberlerin görselleştirilmesi sürecinde çizerlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Haberlerin görselleştirilmesinde çizerlerin ürettiği resimlerin kullanılması, yaygın bir kullanım alanı olarak döneminde kabul görmüştür. 1895 yılında Amerika’da yayımlanan “New York World” adlı gazetede karikatürist olan Richard Outcault’ın “Hogan’s Alley” adlı çizgi

roman şeridi ise, çizgi roman tarihi açısından önemli bir başlangıcın kapısını aralamıştır (Gürata, 2004, s. 53).

New York World adlı gazetede yer verilen şerit halindeki çizgi roman serisinin popüler karakteri olan “The Yellow Kid” ise, çizgi roman tarihinin ilk önemli karakteri olarak dönemde yer bulmuştur. İlerleyen dönemlerde diğer gazeteler ve onların hafta sonu pazar eklerinde güldüren öğelerle donatılarak hazırlanan karakterlerin yer aldığı çizgi roman şeritleri, genel olarak eğitim düzeyi düşük, okuma yazma bilmeyen geniş kitleler tarafından sahiplenilerek etkili bir iletişim aracına dönüşmüştür. ABD merkezli gelişen ve dünya genelinde hâkimiyetini güçlü bir şekilde devam ettiren bu çizgi romanların tarihsel gelişiminde rol oynayan kişi, kurum ve gerçekleştirilen eserler detaylı ve kapsamlı bir şekilde Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Çizgi Romanın Tarihsel Gelişiminde Ön Plana Çıkanlar

Tarih	Çizgi Romanın Tarihsel Gelişiminde Öncü Rol Oynayan Kişiler, Kurumlar ve Eserler
1907	“Mutt and Jeff”, günlük olarak yayınlanan ilk çizgi roman serisi olup 1913 yılından itibaren bir dizi animasyon film olarak da yer almıştır.
1920	“Winnie Winkle”, tüm güçlülere rağmen çalışan bir kadının hikâyesinin ilk defa bir çizgi romanda ön plana çıkartılması bakımından önemlidir.
1929	Hal Foster’ın “Tarzan of the Apes” adlı çizgi roman serisi, macera temalı çizgi roman türünün ilk örneklerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır.
1931	Çizer Dick Calkins ve yazar Philip Francis Nowlan tarafından yaratılan “Buck Rogers” çizgi roman serisi bilimkurgu temalı çizgi roman türünün öncü örneklerinden biridir.
1933	“Funnies on Parade”, çizgi roman serilerinin bir kitap olarak modern anlamda basılı hale gelmesi açısından tarihsel öneme sahiptir.

1937 “Detective Comics” şirketinin ilk sayısı olan “Detective Comics” adlı çizgi roman serisi aynı zamanda şirketin “DC Comics” olarak günümüze değin devam edecek marka isminin de kendisi olmuştur.

1938 Action Comics şirketin ilk çizgi roman serisi olan Jerry Siegel ve Joe Shuster’ın yarattığı “Superman” adlı doğaüstü güçlere sahip dünyayı kötülöklere karşı koruyan süper kahraman karakteri, çizgi roman tarihinin altın çağının başlamasında etkili olmuştur.

1939 Çizer Bob Kane ve yazar Bill Finger tarafından yaratılan DC Comics tarafından çizgi roman serisi olarak yayınlanan “Batman” karakteri okuyucu tarafından beğenilerek günümüze kadar gelebilmiştir.

1939 Martin Goodman tarafından kurulan “Timely Comics” şirketi, daha sonrasında Marvel Comics (1961) adlı şirket adına dönüşeceği “Marvel Mystery Comics” adlı ilk çizgi roman serisini yayınlamıştır. “The Human Torch” ve “Sub-Mariner” (Namor) derginin ilk süper kahramanları olarak yerini almıştır.

1940 Yazar Gardner Fox ve çizer Harry Lampert tarafından yaratılan DC Comics tarafından çizgi roman serisi olarak yayınlanan “The Flash” adlı süper kahraman ışık hızından daha hızlı koşabilen özellikleri ile ön plana çıkmıştır.

1940 Yazar Harry Shorten ve çizer Irv Novick tarafından yaratılan “Pep Comics” serisinin önemli süper kahramanlarından “The Shield”, İkinci Dünya Savaşı dönemindeki Amerikan vatansaver süper kahraman figürünün ilk örneği olmuştur.

1940 DC Comics tarafından yayınlanan “All-American Comics” çizgi roman serisinde sihirli yüzüğü takmasıyla doğaüstü güçlere sahip olan “Alan Scott” adındaki karakter, ilerleyen yıllarda “Green Lantern” adıyla popüler bir çizgi roman serisinin başkahramanı olarak yer almıştır.

1941 Timely Comics tarafından yayınlanan “Captain America” çizgi roman serisi, İkinci Dünya Savaşı’nın sosyopolitik ikliminde süper güçlere sahip Amerikan askeri Steve Rogers (Captain America) karakterinin maceraları ile popüler bir kahramana dönüşmüştür.

1941 DC Comics tarafından yayınlanan “Wonder Woman” çizgi roman serisi, mitolojik dünyadan gelen ve Nazilere karşı savaşan doğaüstü güçlere sahip Amazon kadın kahraman figürünün temsili olarak resmedilen önemli bir çizgi roman serisi olarak tarihteki yerini almıştır.

1950 Charles M. Schulz’ın çizdiği “Peanuts” çizgi roman serisi tüm zamanların en karlı çizgi roman serisi olarak tarihteki yerini aldı. Serinin önemli karakterleri olan “Charlie Brown” ve “Snoopy” karakterleri kendi adlarında yayınlanan çizgi roman serilerinin önemli kahramanları olarak etki bırakmıştır.

1954 ABD’de suç ve korku temalı hikâyeleri içeren çizgi romanlardaki artış ve kamuoyunun şikâyetleri üzerine “Comics Code Authority” (CCA) adlı çizgi romanları denetleyen, kontrol eden belirleyici bir örgütlenme oluşturuldu.

1959 DC Comics, Superman’ın biyolojik kuzeni olan “Kara Zor-El” adlı doğaüstü güçlere sahip bir kadın karakterin maceralarını konu alan “Supergirl” adlı popüler çizgi roman serisini yayınladı.

1960 DC Comics yayınladığı “Justice League of America” (JLA) adlı çizgi roman serisinde daha öncesinde yayınladığı “Batman”, “Superman”, “Wonder Woman”, “Flash”, “Aquaman”, “Martian Manhunter”, “Green Lantern” adlarındaki süper kahramanlardan bir takım oluşturarak popüler olan bir macera serisine imza atar.

1961 DC Comics’in çizgi roman piyasasındaki hızlı yükselişine karşı Marvel Comics, yazar Stan Lee ve çizer Jack Kirby tarafından yaratılan “The Fantastic Four” adlı çizgi roman serisini çıkartır. Seride birbirinden farklı süper güçlere sahip “Mister Fantastic”, “Invisible Woman”, “Human Torch” ve “The Thing” adlarındaki süper kahramanlardan oluşan bir takımın maceraları konu edinmektedir.

1962 Marvel Comics süper kahramanlardan oluşan çizgi roman serilerine yeni süper kahramanlar olarak “Spider-Man” ve “The Hulk” adlı çizgi roman serilerini çıkartarak piyasadaki ağırlığını arttırmıştır. “Journey into Mystery” adlı çizgi roman dizisinde “Thor” adlı süper kahramanın “Marvel Comics”e eklenmesi ile “The Avengers” (1963) adlı süper kahraman ekibine giden süreç hızlanmıştır.

1963 Marvel Comics, yazar Stan Lee ve çizer Jack Kirby tarafından yaratılan “Professor X” liderliğindeki doğaüstü güçlere sahip mutant “X-Men” adlı süper kahraman ekibinden oluşan “Uncanny X-Men” adındaki popüler çizgi roman serisini çıkartır.

1963 “Archie Comics” çizer Dan DeCarlo’nun yarattığı “She’s Josie” adında gençlik temalı mizahi popüler çizgi roman serisini çıkartır.

-
- 1964** DC Comics; "Aqualad", "Kid Flash", "Robin" ve "Wonder Girl" den oluşan "Teen Titans" adında çizgi roman serisini çıkartmıştır.
-
- 1964** Marvel Comics, yazar Stan Lee ve çizer Bill Everett tarafından yaratılan "Daredevil" adlı doğüstü güçlere sahip süper kahraman konulu çizgi roman serisini yayınlamıştır.
-
- 1968** Marvel Comics, yazar Stan Lee ile kardeşi Larry Lieber tarafından hikayelendirilen çizer Don Heck tarafından yaratılan "Iron Man" adlı popüler çizgi roman serisini çıkartmıştır.
-
- 1978** United Feature Syndicate, Jim Davis tarafından yaratılan "Garfield" adlı bir kedinin mizahi konulu hikâyelerini temel alan popüler çizgi roman serisini yayınlamıştır.
-
- 1986** DC Comics, süper kahraman ekibinden oluşan çizgi roman serilerine yazar Alan Moore ile çizer Dave Gibbons tarafından yaratılan "Watchmen" adlı çizgi roman serisini ekledi. Serinin süper kahramanları ise; "Doctor Manhattan", "Ozymandias", "Silk Spectre", "The Comedian", "Nite Owl" ve "Rorschach"dır.
-
- 1989** DC Comics, klasik süper kahraman konulu çizgi roman serilerinin dışına çıkarak; mitoloji, korku, fantastik gibi öğelerin yer aldığı Neil Gaiman tarafından yaratılan "The Sandman" adlı çizgi roman serisini çıkartmıştır.
-

2. Sinema – Çizgi Roman İlişkisi

Sinema tarihine bakıldığında şiir, roman, hikâye, tiyatro oyunu gibi edebi eserlerden uyarlanan film örneklerine sıkça rastlandığı görülmektedir. Daha çok günümüze yaklaşıldığında ise; post modern çağın kültür endüstrine ilişkin çizgi roman, bilgisayar oyunu, televizyon programı gibi popüler ürünlerinden uyarlanan sinema filmleri ile karşılaşmak mümkündür. Özellikle çizgi romanlar sahip oldukları biçim ve içerik özellikleri ele alındığında; resim, grafik, fotoğraf gibi görsel sanatlara ilişkin öğelerle yoğun olarak ilişkilendirilmiş olsalar da, sinematografik öğelerin birçoğunu içinde barındırması bakımından sinema sanatı ile anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

Çizgi roman ile sinema ilişkisinde birçok çizgi roman sanatçısı eserlerinde sinematografik öğeye yer vererek, eserlerinin bir film şeridini andıracak şekilde güçlü görsellere sahip ol-

masını amaçlamaktadırlar. Bu konu hakkında Üstün Alsaç'ın "Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film" adlı kitabında sinematografik özelliklerin çizgi romanların daha etkili bir anlatıma kavuşturulması hususunda kullanıldığına ilişkin bazı önemli detaylara yer vermektedir:

"Olay akışı içinde geri dönüşler yapmak (flash back), siyah-beyaz karşıtlığını ya da kişi ve nesnelerin göğe vuran izlerini (gölgelelerini, silüetlerini) kullanmak; görüntüyü abartılı bir biçimde yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya bakılıyormuş gibi düzenlemek; görüntüyü baygınlık, uyku sersemliği, sarhoşluk etkisi altında görülüyormuş gibi bulanık ya da çizgiyle iletme; küçük karelerin tekdüzeliğini kırmak amacıyla birkaç kareyi kapsayan büyük (panoramik) resimler kullanmak gibi şeyler vardır. Ayrıca çizimlerin iç içe geçirilmesi, üst üste bindirilmesi, çizimde yer alan varlıkların çerçeve çizgisinden dışarı taşması gibi anlatımlardan da yararlanılır" (Alsaç, 1994, s. 19).

Çizgi romanları, belirli bir görsel hareketi içerisinde barındırmayan ve ses ögesine yer vermeyen bir sinema türü olarak da ele almak mümkündür. Aynen filmlerde olduğu gibi çizgi romanlarda da, birbiri ardı sıra dizilmiş resimler şeklinde hikâyelerin anlatımı söz konusudur. Ancak sinema filmlerindeki hareketli görüntülerin illüzyonun seyirciye sunulması için hızlı bir şekilde bu görüntülerin gösterilmesi işleminin dışında kalınarak, aynı zaman dilimleri içerisinde sabit duran resim karelerinin sağlamlığı çizgi romanda hazır kılınabilmektedir (Potsch ve Williams, 2012, s. 13).

Diyalog, ses efektleri gibi birçok sese ilişkin

öğenin çizgi romanda bir metin şeklinde resimlere eklenerek, okuyucunun zihninde sesli bir anlatıma dönüştürülebilmesi söz konusudur. Böylece çizgi romanı okuyan bir kişi anlatılan hikâyelerin içerisindeki hareket ve dinamizm unsurunu kendi zihninde canlı kılarak, okuma eylemini sürdürebilmektedir (Potsch ve Williams, 2012, s. 13). Sinemanın çizgi roman ile olan ilişkisinin sadece estetik ve teknik boyutlarda benzeşen öğelerle sınırlı kalmadığı günümüz koşullarında, önemli çizgi roman yayıncısı şirketler küresel film endüstrisinin lider şirketleri ile ticari iş birliklerini geliştirerek sermayelerini de birleştirmişlerdir. Bu işbirliği çizgi roman yayıncısı şirketlerini küresel ölçekte tanınması ve daha fazla tüketici kitlenin kendileri ile tanışmasının kapısını aralamıştır. Bu ilişkide şirketler sadece bir çizgi roman içeriğinin üretim alanı ile faaliyetlerini sınırlandırmayıp; televizyon dizileri, video oyunları, mobil uygulamalar gibi birçok medya kanalına özgün içerikler üretmiş ve bu kanalların içerikleri ile yeni anlatım dillerini keşfetmiştir. Bu yaşanan sinema - çizgi roman ilişkisinin günümüzde en bilinen örneklerini, "The Walt Disney Company" bünyesine katılan "Marvel Comics" ile "Warner Bros. Discovery"e dâhil olan "DC Comics" adlı popüler Amerikan çizgi roman yayın şirketleri oluşturmaktadır.

The Walt Disney Company şirketine bağlı film yapım şirketi "Marvel Studios", dünyanın en popüler çizgi roman serilerine imza atan şirket Marvel Comics'in popüler süper kahraman hikâyelerini sinemaya uyarlayarak "Marvel Cinematic Universe" (MCU) adında kurgusal bir sinema evrenini inşa etmiştir. Bu evrenin ilk film çalışması ise, 2008 yılında sinemalarda gösterime giren "Iron Man" filmi olup seyirciden büyük ilgi ile karşılanmıştır.

Şirketler tüketici kitlenin bu ilgisini yönetmek hususunda bir pazarlama stratejisi olarak bu evrene dair her türlü süper kahraman hikâyesini, bir transmedya hikâye anlatısı kanalı ile televizyon dizisi, bilgisayar oyunu, mobil

uygulama vb. eğlence içerikleri ürünlerine de uyarlamıştır. Marvel Studios, 2008 yılından günümüze değin MCU kapsamında süper kahraman hikâyeleri konulu birçok filmler çekerek sektördeki ağırlığını istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir. Marvel Studios bünyesinde çekilen filmler şunlardır (imdb.com, Erişim Tarihi: 21.09.2023):

- ✓ Iron Man (2008)
- ✓ The Incredible Hulk (2008)
- ✓ Iron Man 2 (2010)
- ✓ Thor (2011)
- ✓ Captain America: The First Avenger (2011)
- ✓ Marvel's The Avengers (2012)
- ✓ Iron Man 3 (2013)
- ✓ Thor: The Dark World (2013)
- ✓ Captain America: The Winter Soldier (2014)
- ✓ Guardians of the Galaxy (2014)
- ✓ Avengers: Age of Ultron (2015)
- ✓ Ant-Man (2015)
- ✓ Avengers: Age of Ultron (2015)
- ✓ Captain America: Civil War (2016)
- ✓ Doctor Strange (2016)
- ✓ Guardians of the Galaxy Vol. 2 (2017)
- ✓ Spider-Man: Homecoming (2017)
- ✓ Thor: Ragnarok (2017)
- ✓ Black Panther (2018)
- ✓ Avengers: Infinity War (2018)
- ✓ Ant-Man and the Wasp (2018)
- ✓ Captain Marvel (2019)
- ✓ Avengers: Endgame (2019)
- ✓ Spider-Man: Far From Home (2019)
- ✓ Black Widow (2021)
- ✓ Shang-Chi and the Legend of the Ten Rings (2021)
- ✓ Eternals (2021)
- ✓ Spider-Man: No Way Home (2021)
- ✓ Doctor Strange in the Multiverse of Madness (2022)
- ✓ Thor: Love and Thunder (2022)
- ✓ Black Panther: Wakanda Forever (2022)
- ✓ Ant-Man and the Wasp: Quantumania (2023)

- ✓ Guardians of the Galaxy Vol. 3 (2023)
- ✓ The Marvels (2023)

Warner Bros. Discovery şirketine bağlı olarak faaliyetlerini yürüten “DC Films” ise, dünyanın en popüler çizgi roman serilerine imza atan yan şirketi DC Comics’in popüler süper kahraman hikâyelerini sinemaya uyarlayarak “DC Extended Universe” (DCEU) adında kurgusal bir sinema evrenini yaratmıştır. 2013 yılında “Man of Steel” filmi, bu evrenin ilk önemli sinema filmi olarak tarihteki yerini almıştır. DC Films, 2013 yılından günümüze değin DCEU kapsamında süper kahraman temalı birçok filmler çekerek sinemalarda gişe rekorları kıran Marvel Studios’un mevcut hâkimiyetine alternatif oluşturmuştur. Başlangıcından günümüze DCEU kapsamında çekilen sinema filmleri ise, aşağıdaki şekilde listelenmektedir (imdb.com, Erişim Tarihi: 21.09.2023):

- ✓ Man of Steel (2013)
- ✓ Batman v Superman: Dawn of Justice (2016)
- ✓ Suicide Squad (2016)
- ✓ Wonder Woman (2017)
- ✓ Justice League (2017)
- ✓ Aquaman (2018)
- ✓ Shazam! (2019)
- ✓ Birds of Prey (2020)
- ✓ Wonder Woman 1984 (2020)
- ✓ Zack Snyder’s Justice League (2021)
- ✓ The Suicide Squad (2021)
- ✓ Black Adam (2022)
- ✓ The Batman (2022)
- ✓ Shazam! Fury of the Gods (2023)
- ✓ The Flash (2023)

3. Marvel ve DC Sinema Evrenleri Filmlerinin Analizleri

Tüm dünya sinemalarında Marvel ve DC’nin kurgusal sinema evrenine ait filmlerinin seyirciden yoğun olarak gördüğü ilgi, bu tür filmlerdeki süper kahraman anlatısına hizmet eden her türlü görsel öğenin birçok farklı açıdan incelenmesi gereken bir problem konusunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü kurgu-

sal sinema evrenine ait bu filmlerde süper kahraman hikâyesinin yapı taşları senaryoda kurgulanırken, çizgi romanlardaki gibi tek bir boyuta indirgenen efsaneleştirilmiş süper kahraman hikâyeleri seyirciye sunulmamıştır.

Özellikle her iki kurgusal sinema evrenine ait filmlerde amaçlanan şey, sadece süper kahramanların ne kadar güçlü ve yüce kişiler olduklarının vurgulanmasından ziyade onların iç dünyasına dair detayların sunulması ve çevreleri ile kurmuş oldukları ilişkilerde insani değerlerin altının çizilmesi olmuştur. Bu doğrultuda çalışmamız her iki kurgusal sinema evrenine ait filmlerdeki süper kahraman anlatısının nasıl kurgulanmış olduğunu incelemeye dönük hazırlanmıştır. Öncelikle bu araştırma problemine ilişkin çalışmamız kapsamında bir araştırma evreninin ve örnekleminin belirlenmesine geçilmiştir.

Araştırmamızın evrenin oluşturulmasında MCU ve DCEU kapsamında günümüze değin çekilen sinema filmlerinin tümü araştırma evrenine dâhil edilmiştir. Bu evrenin tipik özelliklerini yansıtması ve problem konusu ile ilgili çeşitli açılardan heterojenlik içeren bir örneklem niteliği taşıması noktasında, maksimum çeşitlilik örneklemesine başvurulmuştur. Bu örneklem kapsamında her iki kurgusal sinema evreninden bir film çalışma için belirlenmiştir. MCU ile ilgili örnekleme dâhil edilen film, Joe Johnston’ın yönettiği “Captain America: The First Avenger” (2011) filmi olmuştur. DCEU ile ilgili olarak ise, Zack Snyder’in yönettiği “Batman v Superman: Dawn of Justice” (2016) adlı film örneklem için tercih edilmiştir. Her iki filmin örnekleme dâhil edilmesinde belirleyici rol oynayan etmen, bu filmlerin tüm dünya sinemaları genelinde elde etmiş olduğu yüksek gişe başarıları ve her iki evrenin de ilk filmlerinden biri olarak kendilerinden sonra çekilecek filmlere kurgusal olarak altyapı hazırlaması olmuştur.

MCU ve DCEU kapsamında çekilen sinema filmlerindeki süper kahraman anlatısının

kurgulanış biçimine dönük hazırlanan araştırmamız için, nitel veri toplama yöntemi olan doküman incelemesine ilk olarak başvurulmuştur. Doküman incelemesi, belgesel tarama şeklinde ifade edilen bir yöntem olarak eldeki kayıtlar üzerinden verilerin elde edilip işlenmesini ve bu elde edilen verilerin analizi sürecinde ise, belirli bir amaca dönük kaynakların bulunmasını öncelikle gerçekleştirmektedir. Sonrasında bu seçilen kaynaklar üzerinden okuma, not alma, değerlendirme gibi prosedürel işlemler yapılarak analiz süreci nihayete kavuşturulmaktadır (Karasar, 2016, s. 229-230).

Araştırmamızda doküman incelemesi ile elde edilmiş verilerin analiz edilip yorumlanması ilgili olarak ise, göstergebilimsel yönetime başvurulmuştur. Ünlü Amerikalı düşünür, kuramcı Charles Sanders Peirce göstergeyi kendisinin dışında başka anlamı içerisinde barındıran şeyleri gösteren her türlü nesne, varlık ve olgu olarak tanımlamaktadır (Günay, 2002, s. 181).

Göstergebilim ise, yazılı ya da görsel herhangi bir eser ele alındığında ona dair anlama ve anlamlandırma süreçlerini içeren bir disiplin şeklinde ifade bulmaktadır. Eserin bir metin olarak değerlendirilirken, anlam inşasında kültürel kodların izini sürerek analiz edilmesi mümkün kılınabilmektedir (Oswald, 2011, s. 37).

Göstergebilimde metnin incelenmesi “okur” ifadesiyle kişinin etkin rolünü ön plana çıkarırken; okuma eylemi ise, okurun kendi yetiştirdiği kültürel iklimin kodlarını içeren anlam dünyası ile ilişkilendirilmesini tarif etmektedir. Okurun metin karşısında dikkat kesilerek anlamlandırma eylemini etkin bir şekilde yürütmesi, onun kültürel deneyimlerinin bir sonucu olarak öğrenilen bir şey olduğu gerçeğine işaret etmektedir (Fiske, 1996, s. 62). Bu anlamda göstergebilimin bireyin göstergeyi meydana getirme, göstergeler arasında bir iletişim kanalı oluşturma ve bir iletişim biçimi

mi kurma pratiğini inceleme üzerine gelişmiş olduğu söylenebilir (Parsa & Parsa, 2014, s. 2).

Göstergebilim üzerine yürütülen yaklaşım biçimlerinin oluşturulmasında önemli katkıları bulunan ünlü Fransız düşünür Roland Barthes, göstergeleri anlamlandırma sürecinde düz anlam (dénotation) ve yan anlam (connotation) olarak ifade ettiği iki kavrama işaret etmektedir (Geray, 2014: 167).

Barthes, düz anlamın gerçek dünyada var olan nesnelerin bireylerin zihninde oluşturduğu bir tür görsel yansımasından ibaret olduğunu belirtmektedir. Bireylerin ilk olarak duyum-sadıkları en genel bir anlamı içermektedir. Bu anlamda bireye kendisini gösteren şeyin düz anlam kavramı ile sınırlı bir ilişkisinin mevcut olduğu gerçeğine ışık tutan Barthes, göstergedeki yan anlam kavramını ise, düz anlam kavramından farklı olarak bireyin kültürel birikimi ve kendisinde oluşturduğu anlık heyecanı ile şekillenen, derinlikli okumasını gerektiren bir anlamlandırma sürecini içerdiğini belirtmektedir (Barthes, 2016, s. 51).

Barthes’in medya metinlerindeki göstergeler üzerine kurduğu düz anlam ve yan anlam ilişkisi, filmlerin göstergebilimsel yaklaşımla incelenmesini içeren bilimsel çalışmalarda gösteren (düz anlam) ile gösterilen (yan anlam) öğelerin anlamlandırılmasına dönük hazırlanmaktadır. Sinemada seyircilerin filmde ilk olarak gördüğü gerçek görüntüler -Barthes’in çerçevesini çizmiş olduğu gibi- düz anlam kavramı ile sınırlı kalırken; yan anlam kavramı ise, seyircilerin görüntüler karşısında kendi kültürel birikimi ile anlam üretmesi ve onlarla ilişki kurması gibi zihinsel okumalarının sonuçlarını ortaya çıkartmaktadır. Bu anlamda araştırmamız kapsamında incelenen “Captain America: The First Avenger” ve “Batman v Superman: Dawn of Justice” filmlerinde gösteren karşısında gösterilen şeyin gerçekte ne olduğu sorusuna ilişkin detaylı ve kapsamlı analizlere yer verilmesi amaçlanmıştır.

3.1. Captain America: The First Avenger Filminin Göstergebilimsel Yöntem ile Analizi

Çalışmamız kapsamında ilk olarak incelenen “Captain America: The First Avenger” filminde yer alan karakterler ve anlatının kurgulanışına bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ABD ve Nazi Almanya’sı arasında geçen amansız mücadelenin bir süper kahraman hikâyesi ile taçlandırılmasını içermektedir. Filmdeki her bir gösterge, özellikle ABD ulusal kimliğinin temellerine dayanak oluşturacak şekilde “Captain America” (Steve Rogers)’nın süper kahramanlık hikâyelerinden örüntülerle desteklendirilirken; Nazi Almanya’sının ise, “Red Skull” (Johann Schmidt) karakterinin merkezinde insanlığa düşman her türlü kötülüğün ana kaynağı olarak karşıt bir güç oluşturmaktadır. Bu karşıtlıklar temelinde Captain Amerika karakterinde gösterilen yan anlam ABD’nin salt kendisi olmakla birlikte vatanseverliğin, kahramanlığın ve iyiliğin temsili şeklinde genel olarak özetlenmektedir. Bu yan anlama ilişkin filmdeki göstergeler incelendiğinde, Steve Rogers karakterinin tutum ve davranışları ile tutarlılık gösteren işaretlere ulaşıldığı görülmektedir.

Filmin ilk başlarında Rogers’ın Captain America adındaki süper kahramana dönüşmeden önce fiziksel olarak yetersiz, zayıf ve hasta bir Amerikalı genç erkek olduğu gösterilmektedir. Bu fiziksel eksikliklerine rağmen Rogers’ın kararlı bir şekilde cesaret ederek Amerikan ordusuna girmek için her türlü başvuru yolunu denediğine, ancak bir türlü testlerden geçemediğine dair sağlık tetkik ve mülakat süreçlerine yer verilmiştir. Ta ki bu süreçlerde karşısına çıkan bir bilim insanı olan Dr. Abraham Erskine’nin onun bu kararlı duruşunu fark etmesi ile Amerikan ordusundaki eğitimlere katılım sürecine dâhil olur. Askeri eğitimle ilgili filmdeki sahnelerde ise; yere atılan el bombasının üzerine tek başına atlaması, hiçbir fiziksel güç kullanmadan pratik zekâsını kullanarak direğe asılı bayrağı

tüm askerlerden önce indirebilmesi gibi durumlara yer verilir. Bu sahnelerle filmde gösterilen yan anlam, Rogers’ın bir süper asker olmaya giden süreçte cesareti ve zekâsı ile ön plana çıktığına ışık tutmak ve Erskine’nin ise Rogers’ı askeri eğitime dahil etmekle ne kadar isabetli bir karar aldığıın altını çizmektir.

Dr. Abraham Erskine’nin askeri eğitim sürecinde cesur ve zeki kişiliğini bir kez daha şahit olduğu Rogers’ı, ABD’nin süper asker yaratma üzerine gerçekleştireceği bilimsel deneye ikna etmesi ile süper kahraman hikâyesinin filmde gerçek anlamda kapısının aralandığı görülmektedir. Bu hususta deney öncesi bir akşam gününde Rogers ve Erskine’nin birbirileri ile yaptıkları görüşmede bunun işaretleri verilmektedir. Erskine, Rogers’ı neden süper asker yapma hususunda seçtiği ile ilgili onun iyi niyetli bir insan olmasına ve gücün esiri olmadan merhametle insanlığa hizmet edeceğine olan güvenini belirtmektedir. Süper kahramanın gerçek anlamda doğuşunun kişinin kendi tavır ve davranışları ile anlamlı kılınabileceğine yönelik yan anlam çıkartılmaktadır. Ta ki Rogers kendisinin ölümü ile sonuçlanabilecek bu riskli deneye gönüllü olarak katılarak, Erskine’nin geliştirdiği güç serumlarını ve Vita-Ray adı verilen elektromanyetik ışın dalgalarıyla gayet fiziksel olarak güçlü ve dayanıklı bir insan formuna kavuşur. Rogers’ın ABD’nin geleceği için bu deney sürecine katılarak göstermiş olduğu cesaret ve fedakârlık, onun bir süper kahraman olma durumunun nedenselliğini oluşturulması bakımından filmde önemli bir kanıt olarak sunulmuştur. Aynı zamanda da ABD ordusunun bilim ve teknolojiye verdiği önemi göstermesi bakımından filmde vurgulanmak istenen yan anlama kapı aralar. Özellikle filmdeki deney sahnesindeki detaylara odaklanıldığında; ABD ordusunun ileri teknoloji ile donatılmış bir laboratuvar ortamını kullanmakta olduğuna ve Amerikan askerlerin bilim insanları ile koordineli bir şekilde başarılı bir deney sürecini yürüttüğüne yer verilmektedir. Filmin

ilerleyen sahnelerinde Rogers'ın Amerikan askerlerini desteklemeye dönük eğlence gösterilerinde "Captain America" sahne adı ile maskot olarak boy gösterdiği sahneler görülmektedir. Deney sonrası elde etmiş olduğu üstün askeri gücünü ve yeteneklerini Rogers'ın, bu teatral sahnelerle bir gösteri malzemesine dönüştürdüğü ve kahramanlık hikâyesinden uzaklaştığına ilişkin kurgulanmış sahneler olarak filmde sunulmuştur. Onun bir süper kahraman olmaya giden süreç içerisindeki bu savrulmalarının temelinde, geçmişte çevresi tarafından pek fark edilemeyen ve dışlanan bir kişi olmasının yeri gösterilebilir. Geçmiş kimliğini geride bırakıp çevresi tarafından beğenilen ve ilgi gören bir karaktere dönüşmesi onun için geçici bir haz alma duygusu ve tatmini oluşturması bakımından yan anlam ortaya çıkartmaktadır. Rogers'ın içinde yaşamış olduğu bu kendi gerçekliğinden kopuş hali, onun bir maskot kostümü ile gizlenen gerçek kimliğine ilişkin bir gönderme taşıması bakımından anlamlı kılındığı ifade edilebilir.

Rogers'ın filmde kendi gerçekliğini keşfetme sürecinde yaşamış olduğu en önemli aşama İtalya'daki cephede yer alan ABD askerlerine moral vermek üzere hazırlanan bir gösteride aldığı tepkilerle gerçekleşmiştir. Bu sahnede cephedeki askerler onun sözlerine karşılık vererek hakaretler etmekte ve üzerine yiyecekler fırlatarak onun sahneyi terk etmesi konusunda ısrarcı ve saldırgan oldukları gösterilmiştir. Rogers bu olay sonrası yaşadığı durumu kendisini işaret eden sirkte dans eden bir maymun çizimi ile anlamlandırmaya çalıştığı gösterilmektedir. Ajan Peggy Carter'ın bu gösteri sonrası yanına gelerek onun bu yaşadığı durumdan kurtulması, gerçek bir asker gibi savaşması konusunda ikna edici olmaya çalıştığı fark edilmektedir. Ancak Rogers'ın gerçek anlamda ABD ordusuna tekrar katılma isteğinin oluşmasında, en yakın arkadaşı James Barnes'in yer aldığı askeri bir birliğin düşman tarafından büyük kayıp verdiği ve esir düştüğüne ilişkin haberlerin

alınması üzerine şekillendiği görülmektedir. Askeri birliğin kayıp verdiği yerde savaşmak konusunda Rogers, General Chester Phillips'i ikna etmeyi çalışsa da bir türlü başaramadığı filmde gösterilir. Rogers'ın düşmanla savaşmaya niyetli bu kararlı tutumunu gören Ajan Peggy Carter onu gizlice Howard Stark'ın uçağına bindirerek düşman bölgesine bırakır. Filmde Rogers'ın gerçek anlamda bir süper kahraman olmaya evrilme süreci de burada başlar. Esir durumdaki Amerikan askerleri ve yakın arkadaşı Barnes'i, Johann Schmidt ve adamlarının elinden tek başına kurtararak bir kahraman olarak General Chester Phillips ve askerleri tarafından kabul görmesini sağlar. Rogers'ın filmde ABD ordusu için kahramanlık ifade edecek bu tür eylemleri gerçekleştirmiş olduğunun gösterilmesindeki yan anlam, onun bir süper kahraman olarak tamamen insani mezziyetleri ile başarmış olduğunun altının çizilmesidir. Diğer süper kahraman temsillerinde olduğu gibi bir tanrısal güce dayanmadan zafere ulaşabilmiştir.

Filmde Rogers'ı Captain America kimliğine kavuşturan bir diğer önemli öge, diğer süper kahraman örneklerinde olduğu gibi diğer insanlardan onu ayıran özgün bir kostüme sahip olması ile tamamlanmıştır. Daha önce içinde yer aldığı gösterilerde kullandığı abartılı, süslü, eğlenceli sahne kostümleri yerine daha askeri ve milli bir forma kavuşturulmuş kıyafetleri giydiği gösterilmiştir. Bu giydiği süper kahraman kostümünde dikkat çeken en önemli öge, ABD'nin eyaletlerini simgeleyen yıldızlar ve milli bayraklarının renklerini oluşturan mavi, kırmızı ve beyaz renklerinden oluşmasıdır. Filmde Captain America'nın bu kıyafeti üzerinde ABD'nin milli bayrağına ilişkin detayların yer alması, yan anlam olarak ABD'nin ulusal kimliğini vurgulamaya ilişkin bilinçli bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Captain America'nın kostümünü tamamlayan bir diğer önemli öge ise, vibranyum adı ile filmde belirtilen değerli bir malzemenin

üretmiş yuvarlak bir kalkanını silah olarak taşımaya görülmektedir. Captain America'nın düşmanına karşı kullandığı bu kalkan, ABD bayrağını simgeleyen yıldız ögesine yine yer verildiği gözlemlenmekte ve ayrıca mavi, kırmızı ve beyaz renklerinden oluşan halkalarla kalkanın dış görüntüsünün tamamlandığı fark edilmektedir. Filmde Captain America'yı tamamlayan bu güçlü ve dayanıklı kalkan kullanımı, ABD bayrağını simgeleyen öğelerle de bütünleştirilerek ulusal kimliğin bir tür hatırlatıcısı olarak yan anlam oluşturulduğu görülmektedir.

Captain America'nın düşman saldırılarını püskürtmek için tercih etmiş olduğu bu kalkanın ateşli silahlara karşı mücadelelerde de etkili çözümler üretebilmesinin filmde gösterilmesi ise, askeri savaş tarihine Antik Yunan uygarlığının bir miras olarak dünyaya kazandırdığı yuvarlak metal kalkanı hatırlatması bakımından anlamlıdır. Çünkü Antik Yunan uygarlığı döneminde piyade askerlerinde ilk olarak kullanılmaya başlandığı bilinen bu yuvarlak kalkanlar Captain America'nın yaşadığı daha ileriki bir dönemde işlevsel halde seyircinin karşısına çıkarılmıştır. Bu şekilde filmde işlevsel kılınan kalkanın yarattığı yan anlam, Batı medeniyetinin geçmişten gelen savunma pratiklerinin bir tür mirasçısı ve takipçisi olarak ABD'nin sahiplendiğini ve bunu gerçekleştirecek Captain America gibi kahraman askerlerini içerisinden çıkardığını vurgulamaktadır.

ABD'nin geçmiş ile gelecek arasındaki bir köprü olma durumunu simgeleyen bu tür görsel öğelerin filmde kullanılması dışında, geleceğin dünyasında da ABD'nin etkin bir rol oynayabileceğine ilişkin "1943 Geleceğin Dünya Fuarı" ile adı ile belirtilen teknoloji fuarı sahnelerine yer verilmektedir. ABD'de dönemi itibari ile son derece gelişmiş teknolojik ürünlerin tanıtımının yapıldığı bu fuarda katılımcılar, başarılı işadamları ve mucit kişiler olarak sunulan Howard Stark'ın uçan bir otomobilin

gösterimine şahit tutulur. Bu tür fuar sahnelerinden seçilen gösteri öğeleri ile ABD'nin teknolojik anlamda üstün olduğuna ilişkin yan anlam pekiştirilmek istendiği görülmektedir. Ayrıca, ABD ordusunun askeri savunma araçlarındaki ileri teknoloji kullanımına dair detaylar dışında, bu fuar sahnelerinde sivil ABD vatandaşlarının bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere olan yoğun ilgisinin de gösterilmesi bu yan anlamı desteklemektedir. Filmde Captain America'nın düşmanı olarak gösterilen Nazilerin bilimsel araştırmaların yürütüldüğü olan Hydra'nın başında bulunan Nazi ajanı "Johann Schmidt" ya da çok bilinen takma adı ile "Red Skull" (Kızıl Kafatası) karakteri, bilim ve teknolojiyi kendi kötü amaçlarına hizmet etmek için kullanan, acımasız ve korkunç bir kişi olarak gösterilmektedir. Kızıl renkteki bir kuru kafatasını andıran başı ile filmde korkunç bir görüntü arz eden Red Skull, yeri geldiğinde gerçek insan yüzünü andıran maskeler takarak filmde Johann Schmidt karakterine geçiş yaptığı görülmektedir. Üzerinde taşıdığı kıyafetlerde de yılan motifli kuru kafatası armalarını kullanarak kendi kimliğini bir tür ifşa ettiği söylenebilir. Çünkü kuru kafatası simgesi tehlike uyarısı belirten evrensel bir simge olarak kullanıldığı için yan anlam olarak Red Skull'ın da tehlikeli bir kişi olduğunu işaret etmesi yönünden anlamlıdır.

Red Skull'ın çevresindeki askerlerin yüzlerini kapatan karanlık siyah kıyafetler içindeki üniformalarda da bu benzer armanın kullanımına filmde yer verilmiş olup, aynı kötücül amaçlar doğrultusunda mevzilenmiş askerler olduğu yan anlamı üretilmiştir. Bu askerlerin Red Skull'a bağlılıklarını sunmak için kollarını sert bir şekilde ona doğru kaldırarak yapmış oldukları selamlama hareketleri, aynı Alman Nazilerin lideri Adolf Hitler'in askeri törenlerinde ve parti toplantılarında kolları ile yapmış oldukları selamlama hareketleri ile benzerlik göstermektedir. Askerlerin bu tür selamını içeren jestlerinin filmde gösterilmesindeki yan anlam, Red Skull'ın askerlerinin

de Nazilerin seçmiş olduğu davranış kalıplarını taklit ettiğini ve onlar gibi emirleri sorgulamadan uygulayan mekanik bireyler olduğuna işaret etmektedir.

Filmde Nazilerden bağımsız hareket ederek kendi suç örgütünü kuran Red Skull'ın kendisinde tanrısal bir güç taşıdığını iddia ettiği ve üstün bir insan olarak tüm dünyanın kendisine hizmet edeceği bir düzeni kurmayı hedeflediği filmdeki sahnelerde vurgulanmaktadır. Özellikle kendisinin yanına gelen Nazi ajanlarına bu düşüncelerini belirttiği sahneler filmde gösterilmiş ve onların ikna olmadıklarında hiçbir neden kabul etmeden öldürebildiğine yer verilmiştir. Red Skull'ın bu kötü amaçlarına ulaşma noktasında yardım aldığı bilim adamı ise "Arnim Zola" karakteri gösterilmektedir. Red Skull'ın bilimsel deneylerini yürüten ve organize eden bir bilim adamı olarak konumlanan Arnim Zola, filmde bilimin kötü niyetli insanların elinde bir felakete dönüşebileceğine örnek teşkil etmesi bakımından yerleştirildiği görülmektedir. Bu tür kötü niyetli bilim adamları ile esasında filmde gösterilmek istenen yan anlam, aynı Naziler gibi üstün ırk yaratma gibi niyetlerle bilimsel deneyler yaptıkları ve insanlık dışı uygulamalarla felakete neden olabilecekleri hatırlatılmak istenmiştir. Captain America karakterinin filmdeki hikâyesinde belirleyici rol oynayan karakterlerden bir diğeri ise, Amerikan ordusuna hizmet eden Ajan Peggy Carter karakteri bulunmaktadır. Güzel ve alımlı bir kadın olmasından ziyade iyi silah kullanan, erkek askerlerle dövüşerek onları yenebilecek kadar güçlü ve dayanıklı bir kadın olduğu işaret edilen bir kişidir. Captain America'nın cesur ve zeki kişiliği, Carter'ın ona âşık olmasında etkili bir faktör olarak gösterildiği sahnelere yer verilmiştir. Özellikle Rogers'ın askeri eğitim sırasındaki tutum ve davranışları onun etkilenmesinde belirleyici olmuştur. Rogers için ise, Carter'ın dış görünümünden ziyade kendisi gibi cesur, çevik, kararlı bir kişi olması ve onun üzerine titremesi gibi duygusal tepki-

lere sahip olması etkili rol oynamıştır. Çünkü çevresinde yer alan diğer kadın karakterlere bakıldığında, Ajan Peggy Carter'ın güçlü kişiliğinden ziyade edilgen bir pozisyonda kadınların çevresinde yer aldığı gösterilmektedir.

Rogers'ın etrafında görünen bu kadınlar; erkek askerlerin yanlarında onlarla vakit geçiren, eğlence gösterilerinde çekici dans figürleri yaparak onları eğlendiren ve erkeklerin rahatlıkla elde edilebileceği basit varlıklar olarak yer bulmuştur. Burada gösterilmek istenen yan anlam; vatanseverlik, kahramanlık gibi yüceltilen milli değerlerin sahiplerinin Amerikan ordusuna hizmet eden askerler yani erkekler olabileceği şeklinde erkek egemen hâkim bakış açısını yansıtmaktadır. Ajan Peggy Carter gibi askeri kimliğe sahip kadınlar bu bakış açısının dışında tutularak, güçlü bir birey olarak filmde yer alabilme şansını elde edebildiği vurgulanmıştır.

3.2. Batman v Superman: Dawn of Justice Filminin Göstergibilimsel Yöntem ile Analizi

DC Films, oluşturduğu kurgusal sinema evreni olan DCEU'nin en popüler süper kahramanları Superman ve Batman karakterlerini ilk defa birbirleri ile mücadele edecek bir hikâyenin içine dâhil ederek 2016 yılında "Batman v Superman: Dawn of Justice" adlı filmi seyircinin beğenisine sunmuştur. Film daha sonraki zamanda çekilmiş olan "Justice League" (2017) ile "Zack Snyder's Justice League" (2021) adlı film serilerinin de kurgusal temellerini oluşturması ve popüler birçok süper kahramanın bir arada bulunduğu yeni film anlatısı ile farklılık ortaya koyduğu görülmektedir.

Çalışmamız kapsamında ilk olarak gerçek adı "Bruce Wayne" olan Batman süper kahramanın çocukluk zamanında yaşadığı travmatik bir hikâyesine filmde yer verilmektedir. Filmin başlangıcında anne babasının cenazelerinin defni sırasında üzüntüsünden ormana kaçan bir çocuk olarak gösterilen Bruce Wayne'nin kaçıışı ile paralel bir şekilde anne ve babasının

öldürülmesini içeren cinayet gecesinde yaşananlar seyirciye aktarılmaktadır. Wayne, anne ve babasının ölümü ile sonuçlanan gerçekliği kabullenmekte zorlanan üzgün bir çocuk olarak gösterilirken, yalnız kalmak isteğinin bir karşılığı olarak dipsiz bir ormanın derinliklerine sığınma isteği vurgulanmaktadır. Filmde seçilen bu orman hem tekinsizliği hem de kendini içine çeken yönü ile psikolojik gerilimin yaşandığı bir kaçış mekânı olduğu yan anlamını ortaya çıkartmıştır. Aynı zamanda karakterin iç dünyasında yaşadığı derin izlerin bir tür kapatıcısı olan ve onun hayata tekrar tutunmasını sağlayacak gelişmelere kapı aralayan bir yer olarak işaret edilmiştir.

Wayne'nin ormanın içindeki kaçış sürecinde yaşayacağı bu gelişmelerde en önemli sahne, onun dipsiz bir kuyuya düşmesi ile şekillendirilmektedir. Kaçış esnasında düştüğü bu karanlık kuyu, aslında onun içinden bir türlü çıkamadığı hüznü geçmişi şeklinde yan anlam üretirken; aynı zamanda da onu aydınlığa, hayatın içine dâhil etmesini sağlayacak öğelerle de donatılmış bir yer olarak sunulmuştur. Özellikle filmde karakterin düştüğü kuyunun derinliklerinde, karanlıklarında yaşayan yarasalar bu değişimin belirleyicisi öğeler olarak yer bulmuştur. Bu hususta genellikle insanlardan uzak yaşayan, ürkütücü ve korkutucu bir görünüme sahip olan yarasalar, filmde Wayne'nin düştüğü kuyudan çıkmasını sağlayarak onu karanlıktan aydınlığa çıkaran bir tür kurtarıcı olarak gösterilmiştir. Yarasaların karanlık içerisinden çıkan kurtarıcı varlıklar oldukları yan anlamı üretilmiştir.

Filmin ilerleyen sahnelerinde yetişkin bir birey olarak çıkan Wayne, gerçek dünyada hiç olmayan kurgusal bir şehir olarak sunulan "Metropolis" şehrine helikopterle indiği gösterilmektedir. Metropolis şehri, Superman'in amansız düşmanı olarak bilinen uzaylı "General Zod" karakteri ile savaşında harap olmuş bir durumda kalakalmıştır. Şehirde yaşayan insanlar için bu iki gücün savaşı, kendilerinin

hayatları için bir tehdit konusu haline geldiği izlenimi yaratılarak sunulmak istenmiştir. Bu durumu ifade edecek göstergelerin filmde belirtilmesi hususunda, özellikle yıkılan binalardan üzerine düşen betonun altında bacakları kalan yaralı bir adam sahnesi ve üzerine bir duvarın devrilmesinden son anda kurtarılan bir kız çocuğuna yer verilmiştir. Çaresiz durumda kalan bu kişilerin filmde kurtarılmasında gerçek aktör Bruce Wayne gösterilerek, Superman'e karşı toplumunda yükselen öfkeye karşı bir dengeleyici unsur olarak betimlenmiştir.

Filmde Metropolis şehrinde yaşayan insanların öfkeli ve korkulu bakışlarına konu olan kişinin Superman olduğuna dönük çok şiddetli fiziki saldırı sahnelerine sıklıkla yer verilerek, onun kendi gücünü yönetemeyen ve çevresine zarar veren bir kişi olduğu altı çizilmiştir. Yine Wayne'nin gördüğü rüyalarında şehri tamamen harap eden bir kötü kişi olarak çıkan Superman'in çevresine topladığı karanlık görünümlü savaşçı kişiler ve ürkütücü uçan yaratıklarla onunla savaştığı sahneler filmde yer verilmektedir. Bu sahnelerle Wayne'nin gözünden Superman kimliğinin bir süper kahraman olmaktan ziyade, bütün dünyayı tehdit eden son derece tehlikeli kötü bir kişi olduğu düşüncesi pekiştirilmek istenmiştir.

Wayne'nin Superman ile alakalı aklını meşgul eden bu düşüncelerinde kendisinin hiç de yalnız olmadığını ilişkin filmde bazı önemli göstergelere yer verilmektedir. Bunlardan en önemlisi Amerikan Kongresi tarafından Superman'in kontrolsüz güç kullanımının mağdur insanları ortaya çıkarttığını ilişkin sahneler başı çekmektedir. Filmdeki kongre sahnelerinde başkan konumundaki senatör June Finch'in karşısında Superman tarafından mağdur edildiğini söyleyen tanık savunmaları arada gösterilmektedir. Bu sahnelerdeki tanıkların ifadelerinde kendi yakınlarının kaybindan Superman'i sorumlu tuttuklarına ilişkin detaylar samimi ifadelerle aktarılmak-

tadır. Filmde Superman'ın saldırıları sonucu eşini ve çocuğunu kaybettiğini düşünen ve tekerlekli sandalyeye mahkûm bırakılan bir adamın Superman'e olan öfkesine dair sahneler ön planda sunulmuştur. Sakat adamın Superman'ın heykelinin bulunduğu parka gidip heykelin üstüne çıkarak spreyle "false god" (sahte tanrı) olduğu ifadesini yazması anlamlı bir göstergedir. Bu yaşananlar ve olayların tanıklarının ifadeleri ile suçlanan Superman'ın Amerikan Kongre binasına gelerek hesap vermesi gerekliliği senatör June Finch'in ifadeleri ile de belirtilmiştir. Ta ki filmde bu suç isnat edilen ifadeler karşısında tanrısal özelliklere sahip Superman karakteri, Amerikan Kongre binasına gelerek savunma yapmak için iştirak etmek zorunda kaldığı gösterilmiştir. Bu sahnelerle filmde vurgulanmak istenen yan anlam, Amerikan adaletinin üstünde hiçbir kişinin ayrıcalıklı konum elde edemeyeceği ve yargı önünde herkesin eşit bir şekilde yargılanacağı şeklinde özetlenmektedir.

Filmdeki bir diğer önemli gösterge Superman'ın sevgilisi olan gazeteci Loise Lane'in Afrika'nın Sahra çöllerindeki kurgusal bir şehir olarak gösterilen Nairomi'de yaşanan kargaşaları haberleştirmek için gitmesi esnasında yaşananlarla yer veilmektedir. Bu sahnelerde isyancı taraf olarak gösterilen grup üyeleri sarıkları, takkeleri, sakalları ile Müslüman bir kimliğe sahip olduğu görünen eli silahlı kötü roldeki kişiler olarak gösterilmiştir. Loise Lane'in grup lideri ile röportajında kullanılan ifadelerde bu isyancı kişilerin terörist olduklarına dair sorular sorması ve yanında kendisi ile beraber gelen fotoğrafçının grup üyelerince acımasızca katledilmesine dair detaylar, bilinçli olarak Müslüman kişilerin terörizm ile ilişkilendirildiğine yönelik yan anlam üretildiğini göstermektedir. Bu isyancı grup liderinin elinde tutsak düşen Loise Lane'i kurtaran kişi ise filmde Superman karakteri gösterilerek, filmin başlangıcında kendisi hakkında çizilen kötü imajın bu sahne ile düzeltilmeye çalışıldığı da, filmdeki bir diğer dengeleyici durum

olarak yer almaktadır.

Bruce Wayne, Batman adlı süper kahramana dönüştüğünde yarasayı andıran simsiyah pelerinli bir kostüm giymektedir. Gözleri ve ağzının açık bir şekilde bırakıldığı, yarasa kulaklı maskesi ile çevresinden kendi gerçek kimliğini kamufle etmeye çalıştığı şeklinde bir izlenim yaratmaktadır. Bu gerçeklik Batman kostümünün sadece bir süper kahraman kıyafeti olmaktan ziyade, Wayne'nin o içine kapanık, yalnız kişiliğini örten bir öge olarak da kullanıldığına yan anlam olarak kapı aralamaktadır.

Filmde Batman kostümünün göğsünde siyah bir yarasa silüetini andıran ambleme yer verilmekte olup Batman'ın düşmanlarına karşı fırlattığı kesici silahların şeklinde, öldürdüğü kişilerin vücutlarına damga şeklinde bıraktığı izlerde ve gece gökyüzünü aydınlatan spot ışıkların biçiminde de gösterilmektedir. Bu yarasa ambleminin devamlı şekilde ilgili sahnelerle seyirciye hatırlatılması, geçen zamanla birlikte Batman karakteri ile bütünleşen bir kurumsal marka simgesine doğru evrilmesi sonucunu doğurmuştur. Batman simgesi Bruce Wayne'nin kendi kurtarıcı kimliğinin bir tür imzası şeklinde yan anlam üretmiştir.

Bruce Wayne karakterinin filmde bir süper kahraman olarak Batman kimliğine dönüşmesinde en etkili rol oynayan göstergelerin sunulmasında, onun bilim ve teknolojiyi kendine rehber edinen ileri bir zekâyâ sahip mucit bir kişi olduğunun altının çizilmesi örnek olmuştur. Bu hususta filmde tamamen kendi üretimi olan birbirinden farklı türde ateşli silahlar, kesici aletler, zehirli kimyasal ilaçlar, yüksek teknoloji ile donatılmış motorlu uçan araçlar kullandığı gösterilmektedir.

Wayne'nin teknoloji ile barışık, kendini devamlı bir surette geliştiren mucit kişiliğinin oluşmasında; çocukluğundan beri yanında olan ve her konuda kendisine danışabildiği yaşlı Alfred karakterinin varlığı yadsınamaz

bir gerçeklik olarak durmaktadır. Çünkü Alfred karakterine dair filmde yansıtılan onun birçok özelliği incelendiğinde; Wayne gibi bilim ve teknoloji ile gayet ilgili ve yaratıcı zekâya sahip, onun gibi yaptığı işi sonuna kadar bırakmayan görevine adanmış bir kişiliğe sahip olduğu gösterilmektedir. Tabi ki filmde Batman gibi süper kahraman pozisyonundaki bir kişinin Alfred karakterinden yardım alarak düşmanlarına karşı mücadelede başarılı olabildiğinin gösterilmesi de Batman'in kolektif zekâyı önemseyen bir kişi olduğuna yönelik yan anlamı meydana getirmektedir.

Filmde Batman'in ağırlıklı olarak her bir kahramanlık hikâyesi içeren sahnelerde, fiziksel güç ve dayanıklılığını pratik zekâsı ile birleştirdiği ve böylece düşmanını yenebildiği gerçeği vurgulanmaktadır. Bu hususta filmdeki bir sahnede sapık ruhlu bir katil tarafından kaçırılan insanları kurtarmak için Batman'in tanrısal herhangi bir güce başvurmadan sadece dövüş sanatları bilgisi ve sivri zekâsı ile düşmanını yenebilmiş olduğu gösterilmektedir. Bu ve benzeri filmdeki sahnelerle filmde gösterilmek istenen bir diğer yan anlam; Batman karakterinin Superman gibi tanrısal bir güce sahip olmadan tamamen kendi fiziksel gücü ve zihinsel kapasitesini geliştirerek bir süper kahramana dönüştüğüne kapı aralamaktır. Filmde Superman karakteri "Clark Kent" ismi ile bir gazete şirketinde muabir olarak çalıştığı gösterilmiştir. Kendisi ile ilgili medyada çıkan olumsuz haberleri izlemekle yetinen ve herhangi bir şey yapmayan kişi olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Superman'in bu duyarsız, üstenci bakışlarla olayları görmezden gelen rahat tavırlarına karşı; aynı gazetede birlikte çalıştığı sevgilisi Lois Lane, Superman'i dikkatli olması hususunda uyarıcı tek kişi olarak gösterilmektedir. Lane'in Superman ile yalnız kaldığı sahnelerde, onun Metropolis için yaptıklarının toplumsal hayatta bir bedelinin de olabileceğini hatırlatarak daha doğru bir çizgiye evrilmesi hususunda tavır geliştirmeye ittiği görülmektedir.

Filmin ilerleyen sahnelerinde Superman'in tanrısal bir güç olarak yaptığı her şeyin insanlar tarafından ilelebet kayıtsız şartsız kabul görmeyeceğini kabul etmesine ve daha duyarlı bir tavır geliştirmesi konusunda aksiyon almaya çabaladığı gösterilmektedir. Superman'in karakterindeki bu değişime ilişkin detayları göstermesi bakımından, ABD Kongresi tarafından yargılanmasını içeren sahnede savunmasını vermek için kongre binasına gelmesine yer verilmektedir. Filmdeki bu sahne Superman'in tanrısal konumdan daha insani bir forma evrilmesini işaret ederken aynı zamanda bir başka yan anlamı da güçlü bir şekilde göstermektedir. Bu gösterilmek istenen filmdeki yan anlam, ABD'de yargının güçlü olduğu, millet karşısında hesap verebilirliğin önemsendiği ve idarecilerin adaletli karar almaları gerekliliğine işaret etmektedir. Filmde dünyayı kendi kötü emelleri için ele geçirme planları yapan iş adamı Lex Luthor'un Superman karakterinin manevi annesi Martha Kent'i kaçırmakla tutsak ettiği gösterilmektedir. Yine Luthor, Superman'in Batman'i öldürmesi karşılığında annesi Martha Kent'i serbest bırakacağı sözünü vererek ona zaman vererek tehdit edebilmektedir. Martha Kent'in işkence edilmiş görüntüsünü Superman'e göstererek de, Batman'i öldürmesi hususunda ani kararlar almaya zorladığı görülmektedir. Superman Luthor'un ölümcül dövüş tehdidinde razı olarak, Batman ile çarpışmayı göze aldığı gösterilmektedir. Filmde her iki süper kahramanın birbiri ile mücadeleye iten nedenlerin farklı anlamlar taşıdığına işaret etmesi bakımından önemlidir. Superman için Batman ile dövüş, annesinin kurtuluşunu sağlayan özel bir neden iken; Batman için Superman ile dövüş ise, insanların hayatını tehdit eden bir kişinin ortadan kaldırılmasına hizmet etmek şeklinde toplumsal gerekçelere dayandırılmaktadır. Filmde her iki süper kahramanın birbirleri ile uzun süren ölümcül dövüşün akabinde Batman, Superman'i fiziksel güç ya da silahları ile yenemeyeceğini fark ederek geliştirmiş olduğu zehirli gazı farklı zaman aralıklarında

iki kere onun üzerine atarak bedenen güçten düşmesini sağlar. Bu sahne ile filmde gösterilmek istenen yan anlam, tanrısal güçleri ve hisleri ile hareket eden Superman'ın, akli ve bilimsel bilgiyi önemseyen Batman'in karşısında mağlup olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Filmdeki bu sahne tanrısal bir gücün altına sığınmaktan ziyade bireylerin kendi potansiyellerini akıllıca kullandığında başarılı olmasının mümkün olabileceği önermesini taşıması bakımından anlamlıdır.

Filmde Superman karakterinin süper kahramanlığına ilişkin yetersizliğini vurgulayan bir başka göstergeye ise; Lex Luthor'un tekrar canlandırdığı devasa canavar görünümüne süper güçlere sahip Doomsday karakteri başı çekmektedir. Superman, Luthor'un kendisini öldürmesi için elleriyle yarattığı Doomsday karakterine karşı filmde çoğu kez yenik düşmekte, gücünü tam olarak toparlamakta zorlandığı sahnelere yer verilmektedir. Ayrıca, Doomsday ile olan mücadelesinde yetersiz kalan Superman'ın yardımına ilk olarak Batman, sonrasında ise "Wonder Woman" karakterinin yardım ettiği gösterilmektedir. Bu sahnelerle vurgulanmak istenen yan anlam, Superman'ın tanrısal güçlerinin elbette ki bir sınırının olabileceği ve çaresiz kaldığı anlarda tıpkı insanlar gibi birilerinden yardım almak zorunda kalabilmesidir. Bu gerçekliğin pekiştirilmek istendiği filmdeki yine bir başka sahne, Martha Kent'in Luthor'un adamlarının elinden kurtarılmasında Batman'in asıl kurtarıcı olarak gösterilmesidir. Filmde Batman ve Superman'ın kişiliğini oluşturan temel yargılara ve düşmanlarına karşı mücadelelerindeki haklılığına ilişkin birçok detaylar seyirci ile paylaşılırken, bir diğer süper kahraman olarak kendisini gösteren Wonder Woman'ın kimliğine ilişkin gerçekler bilakis sınırlı tutulmaktadır. "Diana Prince" adı ile alımlı, güzel bir iş kadını rolünde Batman ile ilk olarak karşılaşan Wonder Woman; esasında geçmişten günümüze gelen insanüstü güçlere sahip bir süper kahraman olarak sunulmakta-

dır. Diana Prince'in gerçek kimliğinin ifşasında Luthor'un bilgisayarında kayıt altına aldığı insanüstü varlıkların yer aldığı "metahuman" adlı klasöründeki 2. Dünya Savaşı'nda çekilmiş kostümlü fotoğrafları yer almaktadır.

Wonder Woman karakterine ilişkin filmdeki göstergeler incelendiğinde; kılıcı, kalkanı, kemendi ile geçmiş zamandan günümüze gelen bir Amazon kadınına benzetilmeye çalışıldığı söylenebilir. Kullandığı savaş malzemeleri her ne kadar eski bir zamandan günümüze gelen savaşçı kadın olduğu imajı yaratsa da, süper güçleri ile düşmanın saldırılarını tek bir hareketi ile durdurabilen insanüstü özelliklere sahiptir. Özellikle Superman'ın filmdeki azılı düşmanı Doomsday'e karşı yürüttüğü mücadelesinde ona yardım ederek, Doomsday'in alt etmesini hazırlayan başlıca kişi olarak gösterilmiştir. Bu şekilde kadın kimliğini savaşçı ve mücadeleci ruhla birleştiren Wonder Woman karakterinin filmde yer verilmiş olunması, yan anlam olarak okunduğunda, kadınların da erkekler gibi güçlü kahramanlar olabileceğini göstermektedir. Filmin en önemli sahnelerinden birisi, Superman karakterinin Doomsday'i yenmesi sırasında ondan aldığı darbe ile hayatının kaybetmiş olduğunun gösterilmesidir. Yine filmde cansız bir şekilde yatan Superman'ın bir tabuta sokularak normal insanlar gibi cenazesinin kaldırılması ve gömülmesi, onun da insanlar gibi fani olduğunun vurgulanması bakımından güçlü bir yan anlam üretmektedir. Ancak, filmin son sahnesinde Superman'ın gerçek anlamda ölüp ölmediği hususunda tabutunun üstünü kaplayan toprakta beliren hareketlilik yan anlam olarak ölümsüz bir insan olduğuna kapı aralamaktadır.

4. SONUÇ

Geçmişten günümüze dünya sinema tarihinin gelişimine bakıldığında gittikçe önemi artan sinema – çizgi roman ilişkisi, günümüzde Marvel ve DC Comics gibi popüler çizgi roman şirketlerinin MCU ile DCEU adında

oluşturdukları kendi kurgusal sinema evrenine ait karakterlerin hikâyelerine bırakmıştır. Bu kurgusal sinema evrenine ait filmlerde süper kahraman imgesinin kurgulanışını açıklamaya dönük hazırladığımız çalışmamızda, araştırma örneğine dâhil edilen filmler tek tek izlenerek çıkan veriler göstergebilimsel yöntemle analiz edilerek yorumlanmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmamız kapsamından ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde her iki farklı sinema evrenine ait filmlerin kendi içinde çok boyutlu yan anlamları içeren göstergelere sahip olduğuna ulaşılmıştır.

Film analizlerinde ilk olarak MCU kapsamında çekilen *Captain America: The First Avenger* (2011) filminde temsil edilen süper kahraman imgesinin kurgulanışına dair sonuçlar incelendiğinde, öncelikle anlatılan hikâyelerin gerçek hayatta dünyada yaşanmış olayların (İkinci Dünya Savaşı) paralelinde şekillendiği gösterilmiştir. *Captain America*'nın diğer süper kahramanlar gibi doğüstü güçlerinin olmadığını, yetenekleri ve zekâsıyla bir kurtarıcı rolüne evirilebildiklerine işaret edilmiştir. Filmde *Captain America*'nın bu kurtarıcı rolüne dönüşmesinde etkili rol oynayan faktör ise, bilim ve teknoloji ile anlamlı hale getirilmeye çalışıldığı gösterilmiştir.

Captain America'yı canlandıran Steve Rogers, bilimsel bir süper asker yaratma programı kapsamında içtiği serumlarla kendi bedenini fiziksel olarak geliştirebildiği ve daha güçlü, dayanıklı olabildiği gösterilmiştir. Bu göstergelerin filmde ağırlıklı olarak vurgulanmasına yer verilmesi ile aslında DCEU süper kahramanların tanrısal güçlere dayanan kahramanlıkların aksine gerçekçi bir duruş gösterme kaygısı ile açıklanabilir. Gerçek hayatta kazanılan zaferlerin Amerikan toplumu açısından, bilimi ve teknolojiyi önemsemesi ile olabildiği şeklinde milli hassasiyetlerin altı çizilmektedir. *Captain America*'nın giydiği kıyafetten kullandığı silahlara, bulunduğu ABD ordusuna değin her yerde Amerikan milli kimliğinin

işaretleri yer almıştır. Bu şekilde gerçekte olmayan bir zaman diliminden ve mekândan seyirciye seslenen bir süper kahraman imgesi yerine gerçek hayatta karşılaşılabilecek bir süper kahraman imgesi yaratılmıştır.

MCU kurgusal sinema evrenine ait ilk filmlerden biri olarak sunulan *Captain America: The First Avenger* filmindeki anlatının inşasında gerçekçi zemine dayanan göstergeler kullanılırken, kahramanın yolculuğuna ilişkin kırılma noktaları da filmin sürükleyiciliğine hizmet ettiği görülmektedir. Rogers'in bir sahne sanatçısı olarak *Captain America* adını mı yaşatacağı ya da direkt bir asker gibi cephede düşmanlarla savaşarak mı bu adın hakkını vereceği hususunda kendi seçimini yapabileme hakkına sahip olduğu gösterilmiştir. Rogers'in gerçek bir vatansever asker olmayı seçerek *Captain America* efsanesini kendisinin yarattığı filmde vurgulanmıştır. Bu göstergeler esasında DCEU kapsamında çekilen filmlerde ağırlıklı olarak görülen süper kahramanların bu tür bir seçim imkânına sahip olmadığına kapı aralamaktadır. DCEU süper kahramanlarının zaten hep bir kurtarıcı olması beklendiği için, yaptıkları eylemlerin dayandığı nokta *Captain America* gibi bir vatansever bir orijine dayanmamaktadır.

DCEU kapsamında çekilen *Batman v Superman: Dawn of Justice* (2016) filminde yer alan *Batman* ve *Superman* adlı süper kahraman karakterleri ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, karakterlerin gerçek hayatta var olmayan bir mekân ve zaman dilimi içerisinde kurgulanarak yansıtılmaktadır. Filmdeki kurgulanmış Metropolis şehrinde bulunan *Batman* ve *Superman* karakterleri, birbiri ile üstünlük mücadelesine giriştirileceği nedenler oluşturularak kavga ettirilmesi sağlanmıştır. DCEU'nin çizgi romanlardan uyarılama daha önceki *Batman* ve *Superman* konulu filmlerden farkı da bu birbiri ile mücadele eden iki büyük süper kahramanın hikâyesine filmde yer verilmiş olunmasıdır. Bu farklılıklar dışın-

da filmi anlamlı kılan bir diğer öge, öncelikle Batman karakteri olmak üzere filmdeki süper kahramanların psikolojik durumlarına ışık tutulması ve süper kahramanların eylemlerinin toplumsal hayatta yarattığı etkilere değinilmesidir.

DC Comics'in en popüler süper kahramanlarından olan Batman karakterinin geçmişte anne ve babasını kaybetmesi dolayısıyla içinde bulunduğu psikolojik durumun anlatıldığı sahnelerdeki göstergeler, filmdeki süper kahraman imgesinin karanlık iç dünyasını ele veren yalnız kişiliğini ortaya çıkartmaktadır. Alfred gibi her daim yanında olan yardımcı kişiler olsa da, tek başına kendi zekâsı ve yetenekleri ile suçlu kişilere karşı mücadele eden kurtarıcı bir insan olarak gösterilmektedir. Bu insani yönü ile DCEU kurgusal sinema evrenin tanrısal güce sahip süper kahramanlarından ayrıksı bir konuma kavuşturulmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Filmdeki Superman karakteri ise, tanrısal güçlere sahip bir varlık olarak yaptığı eylemlerin sonuçlarını düşünmeyen, insanlığın geleceği için kontrolsüz bir güç olarak zarar veren bir süper kahraman olarak gösterilmektedir. Bu özelliği onun insanlar tarafından sorgulanmasını ve yeni yeni düşmanlar kazanmasını sağlamasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sevgilisi Louise Lane'in onun bu davranışlarını değiştirmesi yönündeki telkinleri ve kendisi ile ilgili çıkan haberlerin oluşturduğu yankılara da yer verilmiştir. Superman kendisi hakkında kamuoyunda çıkan aleyhte görüşlere karşın, Amerikan Kongresi tarafından yargılanmayı kabul etmesine filmde yer verildiği görülmüştür. Filmdeki bu göstergeler onun her ne kadar tanrısal bir güce sahip bir kişi olsa da hesap vermeyi önemseydiğine ve adalet önünde cesurca çıkabildiğine işaret etmektedir. Tabi ki bu gücünün salt adli ve idari makamlarca sınanabilir olduğunun bu şekilde gösterilmesi dışında; Batman karşısında giriştiği kavgada Superman'in mağlup olduğunun

verilmesi ise, ilahlaştırılan süper kahraman hikâyesine farklı bir pencere açıldığını göstermektedir. Çünkü Batman Superman'e karşı kavgasında tamamen insani açıdan aklını ve yeteneklerini kullanarak başarılı olabilmıştır. Filmde gösterilen bu yan anlamlar sonuç olarak toplumların bir kurtarıcı beklentisini tanrısal güce dayandırmadan kendi akılları ve yetenekleri ile gerçekleştirebileceklerini işaret etmesi bakımından önemlidir.

Superman konulu film serilerinin çoğunda ilahlaştırılan Superman imgesinin farklılaştığı bu film anlatısında bir diğer farklı gösterge kullanımına, filmin kötü karakterleri Luthor ve Doomsday'e karşı mücadelesinde görülmektedir. Filmde Superman karakteri düşmanlarına karşı mücadelesinde tek başına yetersiz kalmış olduğu gösterilerek, Batman ve Wonder Woman gibi DCEU'nin diğer süper kahramanların desteğiyle ancak düşmanlarını yenebilmiştir. Bu göstergelerle filmde Superman'in insanlar gibi çevresinden yardım alıp birlik olarak düşmanlarını yenebileceği hususunda farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Filmde kurgulanan bu anlatım biçimi gelecek DCEU filmlerinde birçok süper kahramanın bir arada bulunduğu ortak düşmana karşı birlikte savaştıkları hikâyelere öncülük etmesi hususunda anlamlıdır.

Çalışmamız kapsamında göstergebilimsel yöntemle analiz etmiş olduğumuz filmlere ilişkin genel sonuçlar değerlendirildiğinde, çizgi romanlarda efsaneleştirilen ve bir tür tanrı konumuna dahi yükseltelen klişe süper kahraman anlatısının dışında sinemanın zengin dramaturjik anlatım biçimlerinden faydalandığı sonucuna varılmıştır. Süper kahramanların yolculuğunda hikâyeyi destekleyen göstergeler birbirinden farklı yan anlamları oluşturduğuna dair tespitleri güçlendirse de, her iki sinema filmlerinde süper kahraman imgesinin kurgulanışında insani yönlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu benzerlikler karakterlerin süper kahraman kimli-

ğine kavuşturulmasında etkili öğeler olarak sunulmaktadır. Yine filmlerde süper kahramanların aklın ve bilimin ışığında hareket etmesi gerekliliği, birlik ve dayanışma içinde düşmana karşı zafere ulaşabilecekleri sıklıkla vurgulanmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Makalenin hazırlanmasında bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun hareket edilmiştir.

Çıkar Çatışması: Çalışma ile ilgili, yazarlar arasında kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Makalenin hazırlanmasında, geliştirilmesinde ve yayınlanmasında yazarın katkısı bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Alsaç, Ü. (1994). Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film, İstanbul: İletişim Yayınları.

Barthes, R. (2016). Göstergebilimsel Serüven, (Çev. Mehmet Rifat & Sema Rifat), 10. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Cohn, Neil. (2013). The Visual Language of Comics, Introduction to the Structure and Cognition of Sequential Images. UK: Bloomsbury Publishing PLC.

Cross, N. (2016), “Bilmenin Tasarımdan Geçen Yolları: Tasarım Disiplini İle Tasarım Bilimi Karşı Karşıya”, Cogito (Yapı Kredi Yayınları), Sayı: 83, Sayfa: 129-138, İstanbul.

“DCEU Films”, <https://www.imdb.com/list/ls097525781/>, Erişim Tarihi: 21.09.2023.

Doğru, H. Ç. (2020). Canlandırma Sinemada Çizgi Roman Estetiği: “Spider-Man: Into The Spider-Verse” Örneği, Journal of Arts, 3 (3), 189-204. DOI: 10.31566/arts.3.014.

Fiske, J. (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş,

(Çev. Süleyman İrvan), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Geray, H. (2014). İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş. Kocaeli, Umuttepe Yayınları.

Günay, V. D. (2002). Göstergebilim Yazıları. İstanbul: Multilingual Yayınevi

Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

“Marvel Studios Movies”, <https://www.imdb.com/list/ls026690821/> Erişim Tarihi: 21.09.2023.

Oswald, R. L. (2011). Marketing Semiotics: Sings, Strategies and Brand Value. Oxford University Press.

Öztekin, M. Korkut. (2018). Çizgi Roman, Grafik Romana Karşı; Görsel Anlatı Sanatında Türkçe Kavram Sorunsalı Üzerine Düşünceler. Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi, Sayı: 80, s.42-48.

Parsa, S. & Parsa, A. F. (2014). Göstergebilim Çözümlemeleri. (C. II). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Petersen, Robert S. (2011). Comics, Manga and Graphic Novels, A History of Graphic Narratives. USA: Praeger.

Potsch, E. & Williams, Robert, F. (2012). “Image Schemas and Conceptual Metaphor in Action Comics”, Linguistics and the Study of Comics, Edt. Frank Bramlett, New York: Palgrave Macmillan, p.13-36.

Platin, A. (1985). Tek Resimden Dizi Resme Geçiş. Hürriyet Gösteri, Sanat-Edebiyat Dergisi, Sayı:61, s.64-65.

Tuncer, N. (1993). Çizgi Roman ve Çocuk. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.